

Značenje barvnega atributa v imenu „Crvena Hrvatska“.

Predavanje na IV. kongresu slovanskih geografov
in etnografov v Sofiji, dne 18. avgusta 1936.

Niko Županić — Ljubljana.

Zgodovinsko - geografsko ime Crvena Hrvatska (Croatia Rubea t. j. Rdeče Hrvatsko) se javlja prvič v latinski pisanem *Letopisu popa Dukljanina* v zadnji četrti XII. stoletja, ki je bil potem še v Srednjem veku preveden na hrvaščino. Uporaba imena pa sega gotovo daleč nazaj, najmanj na konec IX. ali začetek X. stoletja, ko se je vršila hrvatska narodna skupščina na Duvanjskem polju, ker se je pop Dukljanin gotovo naslanjal na starejše predložke (spise) in pa na ustno izročilo naroda. Isti duvanjski sabor in razdelitev Dalmacije na »Belo« (Croatia Alba) in Rdečo Hrvatsko (Croatia Rubea) omenja okoli polovice XIV. stoletja beneški letopisec Andrej Dandolo s pripombo, da se je v njegovem času imenovalo celokupno primorje Dalmacija a gorsko ozemlje Hrvatska, kar bi pač govorilo za to, da v XIV. stoletju pač niso več rabili obojih imen: »Crvena« — in »Bela Hrvatska«. Kakor domneva V. Klaić¹ je A. Dandolo verjetno prevzel ti dve imeni iz istega starega spisa, kakor pred njim pop Dukljanin.

Letopis tega starega kronista ni ostal pozabljen niti v Novem veku, kakor kažejo dela dubrovniških zgodovinarjev: M. Orbini-a (»Il regno de gli Slavi«), I. P. Lukarevića (1551—1615) in Gj. Rastića (1671—1735), ker vsi trije omenjajo staro razdelitev celokupnega dalmatinskega primorja na »Belo« in »Rdečo Hrvatsko«, čeravno sta bila ta dva geografska naziva pri narodu že izven porabe. Na kraju je vredno omeniti še historika Pavla Rittera - Vitezovića (1652—1713), ki je v svojem hrvatskem nacionalnem čustvovanju in obenem jugoslovanskem kulturno političnem stremljenju napolnil pojem Crvene Hrvatske z mnogimi jugoistočnimi balkanskimi pokrajinami in ga razširil, kakor piše F. Šišić:² »U političnom pak pravcu, polazeći sa stanovišta, da »ilirski« znači koliko »slovenski«, a slovenski koliko »hrvatski«, Ritter je prvi izrekao misao ujedinjenja Hrvata, Srba, Slovenaca i Bugara s imenom hrvatskim nazvavši »Crvenom Hrvatskom« Srbiju, Makedoniju, Bugarsku i Traciju (Odriziju) a »Planinskom Hrvatskom« (Croatia Alpestris) Kranjsku, Koruško, Štajersku. I grbove dao je svim tim zemljama, što prave koji su tada bili u upotrebi, a što izmišljene, u djelcu *Stemmatographia sive armorum Illyricorum delinatio*,

¹ V. Klaić, *Crvena Hrvatska i Crvena Rusija*. (»Hrvatsko kolo«, knjiga VIII, str. 112—113). Zagreb 1927.

² F. Šišić, *Povijest Hrvata u vreme narodnih vladara*, str. 30, Zagreb 1925.

descriptio et restitutio (Beč 1701), od kojih su najpoznatiji ilirski, to jest polumjesec i zvijezda, srpski, to jest krst i četiri ropske potkove (docnije preuđešene u ćirilsko pismo S [C]) i bugarski, to jest uspravlj en lav.«

Po kulturnem i političnem preporodu Hrvatov v XIX. stoletju so se hrvatski i srbski zgodovinarji bavili često s problemom Crvene Hrvatske, če je vobče kdaj postojala in res segala tako daleč proti jugu do Valone ter nadalje kaj bi imel pomeniti barvni atribut »crven« tega zgodovinsko-geografskega imena. Neobičen je namreč pojav, da nosijo nekateri vzhodno evropski narodi pa tudi pokrajine barvne attribute, ker kaj takega ni zapaženo v Evropi ni v klasični dobi ni v Novem veku, pač pa beleži take pojave zgodovina Srednjega veka. Vkljub mnogostranemu raziskovanju pa je ostal pomen tributa »Crvene« in »Bele Hrvatske« do danes (1936) v megli mistike, ki tem bolj draži radovednost zgodovinarja, etnologa in lingvista. Posebno odkar se je med katoliškimi in pravoslavnimi Srbohrvati — to je med Hrvati in Srbi — razvil kulturno politični antagonizem, poudarjajo nekateri hrvatski značaj južne Dalmacije tudi na podlagi geografske lege in razprostranjenosti »Crvene Hrvatske« popa Dukljanina. Hrvatski političar Franjo Supilo je v začetku XX. stoletja izdajal v Dubrovniku list »Crvena Hrvatska«, dočim so srbski zgodovinarji in publicisti poudarjali srbski karakter južne Dalmacije. Sploh imajo barve veliko vlogo pri delovanju človeške psihe in magično moč kot atributi ali oznake narodov, armad, strank in društev. Izza vlade bizantinskega cesarja Justinijana I so znane ogorčene borbe med »modrimi« in »zelenimi«, kakor so bili carigrajski meščani — posebno na hipodromu — politično razdeljeni.

Kakor sem že omenil, ne morem za svojo osebo sprejeti nobene dosedanje razlage (L. A. Gebhardi, A. Pavić, V. Klaić, M. Šufflay, P. Skok) atributa »Crvene« in »Bele Hrvatske«. Mislim pa, da barvni atributi narodov, dežel in morij, kakor n. pr. »Crvena« in »Bela Hrvatska«, »Bela Srbija«, »Črna Bolgarija«, »Rdeča« in »Črna Rusija«, »Sinji Turki« (Köke Turki), Črno morje, Rdeče morje itd. pomenijo geografsko orientacijo, strani horizonta ali neba, seveda s stališča ali pogledišča tistega, ki se je orientiral, ki je določil geografsko lego dotičnih narodov, ozemelj in morij. Zdi se mi, da zaznamovanje strani neba z barvami prvotno ne izvira od Slovanov in sploh ne od Indoevropcejev, posebno ne onih v Evropi.

II.

Vrnimo se k izvoru, vrnimo se h kroniki popa Dukljanina, ki je pri kraju XII. stoletja prva zabeležil ime Crvene Hrvatske in iz katerega so skoro vsi kronisti ter historiki črpali, ki so pozneje omenjali to ime v svojih spisih.

Po imenu neznani pisatelj pop Dukljanin, ki je bil najbrže katoliški duhovnik v Baru, pripoveduje v IX. poglavju svoje Kronike o nekem hrvatskem kralju Budimiru, da je izza njegovega vladanja papež Štefan

pozval v Rim učenega Konstantina, ki da je s svojimi govori spreobrnil mnogo ljudstva. Na potu čez Hrvatsko ga je sprejel Budimir in ko se je bil Konstantin od papeža posvečen za meniha z imenom Ciril zopet vrnil k Budimirju, je temu kralju razlagal Kristov evangelij in vero v sveto trojico. Kralj je potem sprejel krščansko vero in je bil krščen skupno s svojim ljudstvom. Kralj Budimir je nato sklical na Duvanjsko polje veliko narodno skupščino, katere so se udeležili kardinali in škofi, kakor tudi odposlanec grškega carja Mihajla. Tu so donešeni prvo zakoni za zaščito cerkve in njene pravice, zatem je dal mestom zakone in jim odredil dohodke. Razdelil je tudi ozemlje svoje države in določil pokrajinam meje. Ozemlje obsegajoče porečje rek tekočih z gorovja v morje proti jugu je imenoval Primorje (Maritima), a ozemlje rek tekočih z gorovja v veliko reko Dunav, Srbija (Surbia). Primorje je zopet razdelil na dva dela: prvemu delu od Duvna do Vinodola (Valdevino) je dal ime »Bela Hrvatska« (Croatia Alba), ki se imenuje tudi dolnja Dalmacija. V tem delu je kraj Budimir soglasno s papežem Štefanom ustanovil solinsko nadškofijo s podložnimi škofijami v Splitu, Trogiru, Skradinu, Rabu, Zadru, Ninu, Osoru, Krku in Dubrovniku. Ozemlje izmed Duvna in Drača je kralj imenoval Rdeča Hrvatska (Croatia Rubea), ki se zove tudi Gornja Dalmacija, a tu je imela svojo oblast Dukljanska metropolija. Srbijo, ki se imenuje tudi Zagorje, je razdelil v dve pokrajini: prvo od reke Drine v zapadni smeri do Borove planine, ki se zove tudi Bosna, drugo pa od iste reke Drine v vzhodni smeri do reke Laba i Skadarskega blata, ki jo imenuje Rasa (Rassa). Z drugimi besedami povedano, meja med primorsko Hrvatsko in zagorsko Srbijo je imela teči nekje po vododelnih gorskih višinah izmed Jadrana in Ponta v jugovzhodni smeri od gore Dinare.

To mesto popa Dukljanina se glasi v latinskem izvirniku³ cap. IX: Inter haec mortuus est rex Svetimirus et accepit regnum (filius) eius Budimir nomine. Regnante vero rege Budimiro misit papa Stephanus litteras ad venerabilem virum Constantinum doctorem, vocans eum ad se. Audierat enim de eo quod sua praedicatione converti fecerat innumerabilem gentem et ob hanc causam desiderabat eum videre. Itaque Constantinus, vir sanctissimus, ordinavit presbyteros et litteram lingua slavonica componens, commutavit evangelium Christi atque Psalterium et omnes divinos libros veteris et novi testamenti de graeca littera in slavonicam, nec non et missam eis ordinans more graecorum, confirmavit eos in fide Christi et valedicens omnibus, quos ad fidem Christi converterat, secundum apostolicum dictum Romam pergere festinabat. Dum autem pergeret transiens per regnum regis Budimir, honorifice ab eo suspectus est. Tunc vir dei Constantinus, cui nomen postea Kyrillus a papa Stephano impositum est, quando consecravat eum monacum, caepit predicare regi evangelium Christi et fidem sanctae trinitatis. A eius praedicationem rex Budimir credidit

³ Летопис попа Дукљанина (Латинска редакција с Орбинијевим талијанским преводом), сар. IX. Уредио Ф. Шипић. (Српска Краљевска Академија, посебна издања, књига LXVII, филозофски и филолошки списи, 18.) Београд-Зарепб 1928.

Christo et baptizatus est cum omni regno suo et effectus est orthodoxus et verus sanctae trinitatis cultor. — Advenientes itaque cardinales et episcopi inevenerunt regem in planitie Dalmae, a quo cum magno honore et reverentia suscepti sunt. Tunc rex iussit congregari in eadem planitie Dalmae omnes populos terrae et regni sui. Inter haec, dum populi congregarentur, advenerunt legati nobiles et sapientes, missi ab imperatore Michaelle, Leo et Ioannes, et alii sapientes, qui a rege et cardinalibus honorifice suscepti sunt. — Post haec secundum Continentiam privilegiorum, quae lecta coram populo fuerant, scripsit privilegia, divisit provincias et regiones regni sui ac terminos et fines eorum hoc modo: secundum cursum aquarum, quae a montanis fluunt et intrant in mare contra meridianam plagam, Maritima vocavit; aquas vero, quae a montanis fluunt contra septentrinalem plagam et intrant in magnum flumen Donavi, vocavit Surbia. Deinde Maritima in duas divisit provincias: a loco Dalmae⁴, ubi rex tum manebat et synodus tunc facta est usque ad Valdevino vocavit Croatiam Albam, quae et inferior Dalmatia dicitur, cui inferiori Dalmatiae consensu domini papae Stephani et legatorum eius, instituit Salonitanam ecclesiam metropolim, sub cuius regimine has ecclesias statuit, videlicet: Spalatum, Tragurium, Scardonam, Arausonam, quod nunc est castellum Jadrae, Enonam, (Teninium), Arbum, Absarum, Veglam et Epitaurum, quod nunc dicitur Ragusium. Item ab eodem loco Dalmae usque Banbalonam civitatem, quae nunc dicitur Dyrrachium, Croatiam Rubeam vocavit, quae et superior Dalmatia dicitur. Et sicuti inferiori Dalmatiae Salonitanam ecclesiam constituit metropolim, similo modo superiori Diocletanam ecclesiam pro iure antiquo statuerunt metropolim. — Surbiam autem, quae et Transmontana dicitur, in duas divisit provincias: unam a magno flumine Drina contra occidentalem plagam usque ad montem Pini, quam et Bosnam vocavit, alteram vero ab eodem flumine Drina contra orientalem plagam usque ad Lapiam et (ad paludem Labeatidem), quam Rassam vocavit.

Pop Dukljanin navaja v 9. glavi svoje kronike razne dogodke in imenuje razne zgodovinske osebe v zvezi s temi dogodki, od katerih nekateri izgledajo na prvi pogled od drugod prinešeni in v hrvatsko zgodovino vpleteni, alj ni naš namen tukaj proučevati, kaj je verodostojno, kaj ni. Za nas je važen opis razdelitve na stare pokrajine, posebno pa geografska lega »Crvene« in »Bele Hrvatske«.

Naš kroničar iz Duklje omenja še enkrat »Crveno« in »Belo Hrvatsko«, in to v 28. in 29. poglavju, kjer je govora o kralju Tešimiru, ki da je bil oženjen s hčerko bana Čedomira iz Bele Hrvatske in da je imel z njo dva sina, Prelimira in Krešimira, pa da je bil Prelimir po očetovi smrti osvojil vso Rdečo Hrvatsko, medtem ko je mlajši brat Krešimir s svojim starim očetom po materi premagal bosanskega bana in na kraju zavladal tudi nad Belo Hrvatsko. To se je zgodilo nekako v sredi X. stoletja, ko je umrl bolgarski car Peter (968) in so Bizantinci

⁴ Stari hrvatski prevod: »Od Dalme do Valdevina prozva Hrvate Bile, što su Dalmatini nižnji.«

podvrgli svojemu gospodstvu vso Bolgarijo, cap. XXVIII: Postquam autem creverunt pueri misit Tiscemirus filium suum socero suo, qui Croatiam Albam dominabatur, mandans ei ut congregaret populum et iret supra banum Bosnae. Ipse autem cum Prelimiro filio suo congregans parentes suos et populum Tribuniae, venit praeliare contra banum, qui Praevalitanam regionem regebat. Banus itaque congregans populum suum paravit se ad bellandum. Dum autem committeret bellum, cecidit banus et mortuus est. Cecidit et Tiscemirus et vulneratus est, postea moruus est. Predimirus autem, eius filius, vicit proelium et coepit totam Croatiam Rubeam et coronatus est rex. Caepitque dominari terram et regnum patrum suorum. Cap. XXIX: Cresimirus autem frater eius, cum avunculo pugnantes, praedaverunt Uscople et Luca et Pleva. Banus autem Bosnae, videns quod ante eos stare nequibat ad pugnam, fugit ad regem Ungariae. Deinde Cresimirus cepit totam Bosnam et dominavit eam. Defuncto etiam patre matris suae, dominavit Croatiam Albam. Cap. XXX: Eo tempore defunctus est Bulgarorum imperator Petrus nomine, qui sedebat in civitate Magna Preslava et Graecorum imperator, congregans validam fortitudinem gentis suae, obtinuit totam Bulgariam suoque subiugavit imperio.

Če ne pozneje, v X. stoletju sta bili v navadi, kot izgleda, obe imeni: »Crvena« in »Bela Hrvatska«.

Kaj pomeni prav za prav barvni pridevek pri »Crveni« in »Beli Hrvatski«? Ali ima morda zemlja, kamenje skupno z nebom in ozračjem v »Beli Hrvatski« bolj svetlo, belo barvo in v »Crveni Hrvatski« rdečkasto? Ali je morda narod nosil v prvi belo in v drugi rdečo obleko? Danes n. pr. se imenuje prebivalstvo črnomeljskega sreza, t. j. predela izmed Gorjancev in Kolpe »Beli Kranjci« (Belokranjci) ravno zaradi njihove bele noše za razliko od ostalih Kranjcev s črno pobarvano in bolj meščansko skrojeno obleko. Belokranjci, četudi imenujejo svoje rojake onstran Gorjancev »Črne Kranjce«, sebi nikdar ne dajejo nikakega skupnega imena, pa tudi ne naziva »Belokranjci«. To ime je novo iz XIX. stoletja in književno, umetno ustvarjeno, ker najbližji črnokranjski sosede, novomeški Podgorci (Stopiče, Podgrad) imenujejo svoje bele sosede južno od Gorjancev »Hrvate«. Ime »Belih Kranjcev« nima torej nikake zveze z dalmatinsko Belo Hrvatijo iz meglene davnine, kakor bi to hotel zgodovinar M. Šufflay.⁵

Poglejmo bolj natanko besedilo letopisca popa Dukljanina, morda pa on sam pokazuje pot k objasnitvi problema barvnih pridevnikov pri obeh Hrvatskih, saj sta ti pokrajinski imeni obstojali verjetno še pod kraljem Budimirom, morda na prelomu IX. na X. stoletje. Pop Dukljanin piše »Croatiam Albam, quae et inferior Dalmatia dicitur...« to se pravi, da je bila Bela Hrvatska identična z doljno Dalmacijo in »Croatiam Rubeam vocavit, quae et superior Dalmatia dicitur...«, t. j. Crvena Hrvatska, ki pomeni isto kot gornja Dalmacija. Če bi ta pojasnitev bila v zvezi z »bel« odnosno »rdeč«, potem bi imela oba barvna pridevnika izvesno geomorfološko značenje, ker bi v tem primeru Cr-

⁵ M. Šufflay, Srbi i Arbanasi, str. 112. Beograd 1925.

vena Hrvatska predstavljala visoki gorski svet južno od Duvna, a Bela Hrvatska nižji svet v smeri proti panonski ravnici. Ali tako tolmačenje ne izgleda dosti prikladno in sprejemljivo, kakor bi bil to primer, če bi bil pop Dukljanin napisal, da pomeni Croatia Rubea južno in Croatia Alba severozapadno Dalmacijo.

Poglejmo kaj pravijo o tem predmetu zgodovinar V. Klaić⁶ in drugi znanstveniki, katerih mišljenje je on zbral in ocenil v svoji študiji o »Crveni Hrvatski« in »Crveni Rusiji«. V. Klaić trdi, da se je spomin na Crveno Hrvatsko ohranil edino na skrajnem jugu današnje Črne gore, in sicer v imenu župe Crmnice (Cermenica, od чермънъ, st. slov. rdeč). Pri tem se spominja »rdeče Rusije« (Čermnaja Rus, Červonnaja Rus, lat. Russia rubra), ki je nekdanj obsegala v glavnem dve kneževini, namreč Haličko na severni strani Karpatov in okoli gornjega Dněstra in zatem Vladimirsko, ki sta se pozneje spremenili v kraljevini Halič (Galicija) in Ludomerijo (Vladimirijo). V zgodnjem Srednjem veku, še pred ustanovitvijo ruske države, sta stanovali na ozemlju teh kraljevin dve slovanski plemeni, namreč Hrvati in Duljebi, ki jih omenja najstarejši ruski letopis, imenovan tudi Nestorjeva kronika, po kijevskem menihu istega imena († 1116.). Ta kronika navaja Hrvate na treh mestih, kar govori zato, da je bilo to pleme v X. stoletju več ali manj odvisno od knezov v Kijevu, dokler ni sv. Vladimir I. 993. povel vojsko na njih. Ali Lj. Hauptmann, ki priznava Belo in Veliko Hrvatsko, ne dopušča Nestorjevim Hrvatom ruske etnične pripadnosti, ker da je Nestor mislil na Hrvate okoli Krakova, pa jim pomika bivališče na zapad. S tem se ne strinja V. Klaić, trdeč, da so bili Hrvati rusko pleme na skrajnem vzhodnem robu Bele Hrvatske, ki da je znatno oslabela po izselitvi bojevitih plemen Hrvatov in Srbov na jug. Na vsak način, da so Hrvati prebivali v neposredni bližini ruskega plemena Duljebov, ki jih Nestor dvakrat z njimi vred navaja. Duljebi so v toku časa dvakrat spremenili svoje ime, enkrat v Bužane in drugikrat v Volinjan (Velinjan). Zelo je značilno, pravi Klaić, da se je ime Bužani vrezalo v spomin onih Hrvatov, ki so za časa bizantinskega cesarja Heraklija osvojili Dalmacijo in premagali tamošnje Obre in da se je spomin na reko Bug in Bužane obdržal v južni Hrvatski počevši od VII. stol. skozi ves Srednji vek. Zanimivo je, kako se je pleme Duljebov ali Bužanov širilo v zapadni smeri proti reki Sanu, pritoku Visle, in kako so v ozemlju izmed Buga in Sana dobili zopet posebno ime, ker se tu javlja mesto Črven in pokrajina istega imena. Na zemlji Duljebov-Bužanov-Volinjanov je torej obstajalo v X. stol. mesto Črvenj (Czerwien), po katerem so ostala okolna od njega zavisna mesta dobila ime Črvenska mesta, a dotično ozemlje je dobilo naziv Červonnaja Rus ali Rdeča Rusija (Rot Reussen, Russia Rubra). Vzhodno gališka geografska imena, kakor n. pr. San, Sambor, Švica, Lomnica, Bistrica, Bug, Perešmišl (Przemyśl) spominjajo V. Klaića na enako glaseča se hrvatska imena na jugu: Samobor pri Zagrebu, Sana in Sanica, Sanska župa, Bužani izmed Otočca in Gospića, Primišlje (gornje in dolnje) pri Slunju. Tak prenos in ponavljanje, da ni

⁶ V. Klaić, op. c. str. 112—133.

samovoljno, ampak je osnovano na prastarem običaju, da izseljenci navadno imenujejo reke, gore in naselbine v svojih novih prebivališčih z imeni iz svoje stare domovine.

V. Klaić je končal svojo živo pisano študijo o Crveni Hrvatski z besedami: »Za sada kao da samo jedno ime smeta. Čini se u prvi mah, da gradu Červen in Červenskoj oblasti nema traga u južnoj Hrvatskoj. Ali zar ne postoji u južnoj Crnoj gori i sjevernoj Arbanaskoj još i danas županija Crmnica ili Črnmica s rijekom istoga imena, zar nema ondje još i županija Kučevo, pa zar se nije oveća oblast od dvije županije i više mogla prozvati imenom ruskoga grada Červena ili Črмна, koje se poslije proširilo na čitavu zemlju od grada Drača na sjever do Duvanjskog polja? Grad Červen spominje se u Rusiji doduše prvi put god. 981 ali je zato ipak mogao postojati već više stoljeća, možda još u ono doba, kad je pleme Duljeba od god. 563 onako strašno stradalo od nasilja divljih Avara ili Obara, dok se nije za kralja Sama i nakon poraza Avara pod Carigradom god. 626 oslobodilo teškoga ropstva svoga. Pa kad su Hrvati malo zatim na poziv cara Heraklija jurnuli u Dalmaciju, da do kraja stru vlast avarsku nad Slavenima i u toj zemlji, zar nijesu mogli jednu polovinu oslobodjene zemlje prozvati Crvenom Hrvatskom po gradu Červenu u Rusiji?«

Pri vsem temeljitem in obširnem opisu Rdeče Rusije in Rdeče Hrvatske V. Klaić ni mogel dokazati etnične zveze med obema in še manj pojasniti, od kod izhaja in kaj pomeni barvni pridevek »crven«.

Zanimiva je pripomba L. A. Gebhardija (*Geschichte des Reiches Hungarn und der damit verbundenen Staaten*, III, 279—281) iz l. 1781.: Zato, da imajo Slovani navado imenovati večjo deželo belo, manjšo pa črno ali pa tudi rdečo, nudi primer »Bela-« in »Rdeča Hrvatska« ter »Črno Ogersko«.

A. Pavić piše v svoji študiji »Cara Konstantina VII. Porfirogenita De administrando imperio«, glave 29—36 (Zagreb 1906.): »Mi se možemo dosjetiti da se donji Hrvati u Dalmaciji prozvaše bijeli, Bjelogorci, valjada po onom dobro znanom Strabonovom 'Albion' i Ptolemejevu 'Albanon oros', što biješe u njihovoj zemlji, a gornji da se prozvaše crljeni (Crnogorci: Crnogorci, kao što Crmnica: Crnica, Obramnica: Obranica) opet po nekoj gori crvenog u onim krajevima, jer još danas ima 'crveni brijeg' brdo između Crmnice i Paštovića u Crnoj gori. — Još u 15 i 16 veku dva Srbina Crnu goru više Željigova i Skoplja pišu Črмна — Crмна gora, a to je Crvena gora. Tako kaže Daničić, koji ona dva pisca cituje u akad. riječniku s. v. Crna gora, pak još dodaje, da se ona Crna gora može biti prije doista zvala tako, t. j. Crмна gora — Crvena gora. Da li se nije i Dukljanska arhontija, danas Crna gora, u kojoj je nekoč bila Croatia rubea, iznajprije zvala Crмна gora? Kada je prezbiter Dukljanski svoju kroniku gradio, onda zacijelo da Croatia Alba i Croatia rubea u Dalmaciji više nijesu postojale. On ih zacijelo nije iz prsta izsisao, nego ih je našao u kojoj starijoj knjizi. A koja bi to knjiga već mogla biti ako nije onaj 'libellus Gothorum' za koji kaže da ga je u svojoj kronici 'ex sclavonica lingua' preveo 'in latinam'.«

Ostroumni in duhoviti hrvatski historik, Milan Šufflay, isto pomišlja v svojem članku »Zagonetka popa Dukljanina. Crvena i Bijela Hrvatska« (»Obzor«, br. od 23. svib. 1925) o vzrokih imenovanja »Crvene Hrvatske«. Tudi on dokazuje obstoj župe Črwnice ali Crwnice na jugu Črne gore, in dodaja, da se je nahajala v njenem sosedstvu še druga župa Kučevu okolo Budve (Budva cum Cuceva, Cuceui in Budva), ki izhaja kakor pri plemenu Kuči iz arbanskega besednega korena kuč »rdeč«, pa zaključuje: »Da li je snena slika o Crvenoj Hrvatski imala uticaja na postanak imena drevne župe Crwnice i susednoga kraja Kučeva, a posredno i na postanak plemenskog imena Kuči (arbanski kuč 'crven'), ili su pak imena spomenutih župa služila kao podražaj za izronjenje davnih uspomena iz pradomovine, to nije lasno odlučiti.« Ime Kučeva, prema barskom popu leži uz kraj bliže varoši Budvi. No, zapravo bila su to tek dva imena, arbansko i slovensko, za jednu te istu oveću pokrajinu između Budve i Skadarskog blata. »... Još danas postoji na sjeveru i istoku Elbasana gorska pokrajina Čemrenika. Od te pokrajine po svoj prilici nosili su biskupi propaloga rimskoga grada Skampe u srednjem veku uz naslov 'episcopi Vregenses' i ponešto iskvareni naslov 'episcopi Cenicensēs'. Pokrajina 'Cermanica' ili 'confini di Tessalia' spominje se god. 1603. Baš za ovu također staru crvenu pokrajinu bilo bi vrijedno ispitati, da li u njoj ima napadnih geoloških formacija, koje su diktirale njeno ime, ili je pak ona čista tvorevina slavenskoga sjećanja na daleku pradomovinu?«

Naš širokopotezni lingvist, P. Skok, tolmači⁷ barvne atribute »Bela Hrvatska« in »Crvena Hrvatska« pri Dukljaninu kakor tudi »Bela Hrvatska« pri Konstantinu Porfirogenitu kot plod sterilnega srednjeveškega etimologiziranja. Na ozemlju Dukljaninove Bele Hrvatske se je namreč nahajalo mesto Lab, a stara srbiska država Raša se je po njem razprostirala od Lapiam et Lap, kar gotovo meri na župo in reko Lab, pritok Sitnice na Kosovem polju. Tu je menda nastopila znana slovanska likvidna metateza alb > lab, ali je treba pripomniti, da so ti koreni predсловanski, morda celo predindoevropski, kakor n. pr. pri Labi na severu (Albis), kar je Konstantina Porfirogenita zavelo k identifikaciji z latinskim albus — bel. Tako bi dobili pri obeh pisateljih »Belo Hrvatsko«. »Nije nikakova smijelost ako uzmemo, da je izvor Dukljaninov stvorio po gradu ili plemenu Lab, Bijelu Hrvatsku (Croatia Alba). I ovdje je sredovječna etimologija bila na poslu. I uzor po kojem je nastala njegova Croatia rubea može se lako dokučiti. On je mogao lako pomješati arnautska plemena, od kojih su neka valjda već onda nekoja bila na putu slaviziranja, sa slovenskim Hrvatima. Ime današnjeg crnogorskog plemena Kuči, koje je očito arnautski kuk < cocceus trebao je samo da prevede sa drugom lat. bolje poznatom riječi rubeus i Crveni su Hrvati tu.«

Navedeni poskusi tolmačenja barvnih atributov rdeč in bel, ki se nahaja v zgodovinsko-geografskih imenih Croatia Rubea in Croatia Alba, me ne morejo zadovoljiti, ker nimajo pravega pomena in pravega

⁷ P. Skok, Kako bizantinski pisci pišu lična i mjesna slovenska imena. (»Starohrvatska prosvjeta« I., 71—72.) Zagreb - Knin 1927.

smisla. Izgledajo mi preveč izumetničena in za lase privlečena. Zato bom poskusil sam podati razlago teh nenavadnih pridevnikov narodom in deželam.

III.

Čitajoč pred kratkem zanimivo knjigo⁸ o življenju in vojnih pohodih najsilnejšega zmagovalca narodov, Džingis-kana, sem si beležil navade mongolskih in turških narodov, kakor tudi njihove etnološke posebnosti. Tako sem naletel v tej knjigi na mesto, ki nam bo pojasnilo kaj pomenijo barvni atributi pri narodih in zemljepisnih imenih. Bilo je leta 1224., ko sta se mongolska poveljnika (örlök) Subutai in Džebe po zmagi na reki Kalki vrnila domov ter cele tedne poročala gospodarju Džingis-kanu, kod sta vse vodila njima izročenih 30.000 konjenikov, katere narode sta premagala in na kateri strani sveta prebivajo novi podložniki. In pri tej priliki so se često slišala za orientacijo imena barv: modra, rdeča, bela, črna in višnjeva.

Džingis-kan je izhajal iz mongolskega nomadskega plemena Kiut-bürčigin (sivooki Kiuti) v gornjem porečju reke Onona. Njegov oče Jesugei-bagatur (J. »močnik«), ki je nosil v spominu enajst svojih prednikov, je poveljeval taborišču (ordu) 40.000 šotorov in je kot zaveznik Kitajcev premagal tatarskega poglavarja Temudžina. To je bilo leta 1162. — konjskega leta (morin) — in vrnivši se zmagonosno domov v svoj tabor, je zatekel svojega prvorojenčka — porodila ga je izza vojne pohoda njegova najljubša žena Ölön-eke (mati oblak), kateremu je dal ime Temudžin, po stari mongolski navadi, naj ime človeka spominja na najvažnejši dogodek ob njegovem rojstvu. Ta Temudžin je sčasoma postal največji osvajač v svetski zgodovini: Džingis-kan (1162. do 1227.), ker je samo »Večno modro nebo« (»Menke Köke Tengri«) zapovedalo, da zavlada vsem narodom in da si nadene to ime. To božjo voljo je oznanil narodu šaman Gökču-Teb-Tengri (G. zaupnik neba). In Džingis-kan je z ognjem in mečem zvaril državo, ki je segala od Tihega oceana do našega Jadrana, od sibirskih tajg do nebotične Himalaje: najsilnejša državna tvorba, ki je kdaj postojala na zemeljski obli.

Temudžin je bil nomadskega barbarskega pokolenja in ni umel ni čitati ni pisati, ker njegovi Mongoli sploh niso poznali ni pisma ni pisanih del. Šele pod njegovim vladanjem je bilo uvedeno uigursko (vzhodno turško) pismo, na katerem so pisali zapovedi in zakone. Ali zato je Temudžin šel skozi težavno in trnjevo šolo življenja, ki je izbrusila njegove prirojene pozitivne lastnosti do briljantne popolnosti. To so bile v prvi vrsti bistrina duha, močna volja, hrabrost, izdržljivost do skrajnosti, talent za organiziranje ljudstva, okretnost in prisotnost duha v nevarnosti itd.

Po očetovi smrti je mladi Temudžin zgubil ne samo oblast nad domačim plemenom, ampak vse, celo šotor in svojce. S časom pa je vse povrnil in premagal po vrsti vsa sosedna plemena tako, da je l. 1206. postal kakan, t. j. vladar vladarjev z imenom Džingis-kan. Od

⁸ M. Prawd in, Tschingis-chan. Der Sturm aus Asien. Stuttgart 1934.

leta 1211. do 1216. je vodil vojno proti Kitaju in leta 1215. je zavzel Peking. Mongolska vojska ni zmagovala samo zaradi hrabrosti in izdržljivosti, ampak zaradi prvovrstne organizacije in izurjenosti v vojnih vedah. Džingis-kan je namreč ustanovil svojevrsten glavni štab (jurt - dži), ki je deloval v njegovem taborišču (ordu) in kamor so morali prihajati na vežbo vsi plemenski glavarji ter oficirji. Tu so se učili umetnosti obleganja utrjenih krajev in mest s pomočjo lestev, s peskom napolnjenih vreč, velikih oblegovalnih ščitov ter oblegovalnih strojev za metanje kamenja. Vsakemu plemenu je bilo naloženo, da si preskrbi material za obleganje trdnjav, ki je bil spravljen v arzenalih pod nadzorstvom posebnih oficirjev. Tako je devet let po Džingis-kanovi smrti mobilizacijski ukaz spravil na noge 600.000 mož, ki jih je peljal nad Evropo njegov vnuk Batu-kan.

Slovane bo zanimalo, kaki so bili začetki oblastne sfere (ulus) Kipčaka ali »dražave zlate horde«, kateri so bili Rusi podložni nekaj stoletij. Ko je namreč Džingis-kan izvel prvo večjo organizacijo svojih vojnih sil, jih je hotel poizkusiti v novi vojni. Zato je poslal svojega prvega sina Džučija v spremstvu generalov (örlök) Subutaja in Džebeja proti severozapadu, da pokori neka bojevita plemena onstran državne meje. Po zmagi nad Naimani je Džuči prekoračil Altai in je v stepi podvrgel Kirgize, potem se je obrnil nazaj preko Sajanskega gorovja ter osvojil zemljo Merkitov in Orijatov. V bitki je padel tudi merkitski glavar Tuhtu-beg, stari sovražnik Džingis-kana. Oče, zadovoljen z uspehi svojega sina, je priredil Džučiju slovesen sprejem ter mu podaril ravno osvojene dežele kot posebno oblastno sfero (ulus) zapada, v kateri je pozneje vladala Džučijeva dinastija, posebno ko si je njegov sin Batu-kan podvrgel še nadaljnje severozapadne predele Azije in zemljo Rusov 1236.—1242.).

Ali že prej, po prvem pohodu na Evropo, sta se leta 1224. Džingis-kanova poveljnika, Subutaj in Džebe, vrnila po porazu Rusov na reki Kalki v kakanovo taborišče in cele tri tedne pripovedovala vzradoščenemu gospodarju o neizmernih daljinah, deželah in narodih, ki sta jih premagala in osvojila. Ker takrat niso imeli generalštabnih kart in zemljevidov, sta morala opisovati smeri vojnega pohoda ter geografsko lego dežel in narodov tako, da so se v poročilu neprestano slišala imena barv: modra, rdeča, črna in vijoličasta (ljubičasta). Mongoli namreč in gotovo tudi Turki izražajo v barvah strani obzorja (sveta), in sicer pomeni: modra barva vzhod, rdeča jug, bela zapad, črna sever in ljubičasta (vijoličasta) sredino.⁹

⁹ Danes zaznamujejo v južni Mongoliji vazalna področja države (chochun) z imeni dotičnih plemen, ki so zopet razdeljena na celo vrsto kneževin, a ta se zopet razlikujejo z geografskimi pridevniki strani neba, n. pr. Dzun (vzhodna), barun (zapadna), dunda (srednja), dau (severna), ubur (južna). Tudi častne naslove knezov dajejo za laglje razlikovanje kohunov (chochunov) ali aimakov, n. pr. Dzasa-wan. Darchan-wan. (H. Consten, Weideplätze der Mongolen Bd. II., 19. Berlin 1919). Naslov Wan (knez) je kitajskega izvora in se je nahajal združen z mongolskimi častnimi nazivi, dočim so Mandžurci dajali podložnim knezom - upraviteljem častni naslov beile in beise.

Duh varuh plemena Kiut-Bürčigin je spremljal mongolsko vojsko v vse dele starega sveta in je doprinesel k zmagi nad narodi vseh petih barv.

Sedaj lahko razumemo, zakaj so do najnovejšega časa imenovali azijski narodi ruskega vladarja »belega carja«, namreč ravno zato, ker so ga smatrali za direktnega naslednika in dediča »zapadne države« ali Kipčaka. Belo je barva zapada.

Ako po vsem tem navedemo mongolski način zaznamovanja strani sveta v našem slučaju, v slučaju »Crvene« in »Bele Hrvatske«, potem dobimo lepo enačbo Crvena Hrvatska = južna Hrvatska in Bela Hrvatska = zapadna Hrvatska. Seveda je prvi slučaj točen in sprejemljiv, če se posmatra delitev s stališča na Duvanjskem polju, kamor je sklical kralj Budimir narodno skupščino in kjer je dal meje svojim pokrajinam. »Bela Hrvatska« sicer ne leži prav na zapadu od Duvna, ampak bolj v severozapadni smeri, ali treba je pomisliti, da v mračnem zgodnjem srednjem veku niso imeli možnosti za natančno določevanje orientacije v prostoru.

Konstantin Porfirogenit piše okoli polovice X. stoletja, da so Hrvati Ilirika prišli s severa iz Bele Hrvatske in jim pravi *Βελοχρωβάτοι ἥγονν ἄσπροι χρωβάτοι* in po novejših raziskavanjih bi se imela ta Bela Hrvatska razprostirati nekje izmed gornje Visle in izvirnega porečja Labe. Najstarejša ruska kronika (Nestorjeva) pa omenja na severu samo Hrvate brez kakega pridevka, ki so se l. 907. pod knezom Olegom skupno z drugimi ruskimi plemeni udeležili vojnega pohoda na Grke. Leta 993. pa je ruski knez Vladimir peljal vojsko na Hrvate, kakor piše omenjena ruska kronika. Kje so stanovali ti Hrvati? Mislim, da v vzhodni Galiciji, morda do Sana, dočim bi Konstantinovim Belim Hrvatom ostala zapadna Galicija tam do češko-šleske meje. Za posmatrača iz Kijeva ali iz Carigrada so bili Hrvati med izvornim porečjem Labe in gornjo Vislo vsekakor zapadni — beli Hrvati, dočim so bili istočno-gališki Hrvati več ali manj domači Hrvati, ki se jim je v okviru ruske države kmalu ime izgubilo.

Tudi Kitajci so zaznamovali nekatere mongolske narode z barvnimi atributi. Tako so n. pr. imenovali bolj kulturne Hungirate — pri katerih se je Džingis-kan oženil — in Ongute, severozapadne sosede Kitaja, »Bele Tatare«, vsa ostala mongolska plemena pa »črne Tatare«, kar pač pomeni južne in severne Tatare. Porečje Kerulena in Onona, osrčje mongolskega sveta leži namreč skupno z ozemljem Keraitov, Merkitov, Oiratov in Bargutov severno od domovine Hungiratorov ter Ongutov, kitajskih sosedov.

Uigure, kulturno turško pleme južno od izvirov Irliša, ki je imelo zgodaj v Srednjem veku svojo državo, agrikulturo in pismenost, imenujejo drugače *Köke-Turke* (sinje Turke), t. j. vzhodne Turke, kar so tudi v istini.

Poraja se vprašanje, kdo je imenoval južno Dalmacijo »Crveno Hrvatsko«? itd. Ali so to storili Slovani iz svojega prvobitnega besednega zaklada in po kakem prvotnem običaju, ali so to storili Bizantinci,

ki so zapisali ta imena v zgodnjem srednjem veku? Mislim, da je treba temu iskati vzroka pri turških in mongolskih narodih, posebno pri tistem, ki je bil v zgodnjem srednjem veku s Slovani v najožjih in najdalgotrajnejših stikih na jugu in na severu, na vzhodu in na zapadu, pri Obrih (Avarih). Ti so prišli iz onih krajev, kjer stanujejo še danes vzhodno turški in mongolski narodi, tam od mandžurske meje in debelega kitajskega zida. Izgleda, da so pravi Avari, ki so jih Kitajci imenovali porogljivo Žuan-žuan (črvja zalega), povzročili prve izpade Hunov proti zapadu. Vsekakor je bila zgradba velike avarske države okoli leta 400 po Kr. dovršena in je segala z v daljave odmaknjenimi mejami od Karašarja v istočni Tarimski kotlini tam do severne Koreje. Nekaj časa so jim bili podložni tudi Heftaliti (»Beli Huni«), ki so pozneje kot zavezniki Avarov ustanovili okoli sredine V. stoletja veliko državo v skitski Mezopotamiji, v porečju Oksusa in Jaksartesa. Heftalite so premagali zapadni Turki in se polastili Sogdijane in Baktrije. Avari (Obri) pa so naposled prišli v ozemlje med Uralom in hrbtom Kavkaza in od tu so se leta 558. pomešani s Kavkazci in turškimi Bolgari napotili proti zapadu ter si podvrgli večino Slovanov. Kot njihovi gospodarji so gotovo izveli tudi politične organizacije, ustvarili pokrajine in njihovo upravo, pri čemer so Slovani sprejeli razne izraze iz pravnega, vojaškega in kulturnega področja. Tako je bilo pozneje pri Srbih, Bolgarih in Grkih, pri katerih so osmanski Turki ostavili velik del svojega besednega zaklada. Avari sicer niso bili upravno in drugače tako tesno povezani s Slovani in je že čez tisoč let kar jih ni, pa vendar so jezikoslovci izluščili iz slovanskih jezikov nekoliko avarskih besed. Tako n. pr. so po P. Skoku¹⁰ obrskega izvora sledeči pojmi: *ban* od *bajan* (starohrv. *bojan*), *pan* (starejše *hpan*) od *παπνος*, *župan*,¹¹ *tepč* i (od *tapu*), *biljeg*, *beleg* z glagolom *beležiti* (od tur. korena *bil*, *bel* = znati), *knjiga*, *kalpak* - *klabuk*, *belčug* (= prsten) itd. Po mišljenju P. Skoka so Obri spadali iz lingvističnih ozirov v skupino severno turških narodov, ali pa so vsaj izposojevali važne termine iz turških jezikov. V leksičnem pogledu pokazuje obrski jezik največjo sorodnost s turškimi Bolgari na Volgi (Čuvaši). Zato je prirodno misliti, da so Obri ustvarili pokrajinska pojma »Crvena« in »Bela Hrvatska«, saj je zgodovinsko dokazano, da so v začetku VII. stoletja zavzeli skupno s Slovani Ilirik in da so se razpršeni očuvali v nekaterih krajih Hrvatske tam do X. stoletja. Z izginotjem Obrov iz področja zgodovine v naših krajih, izgine tudi navada zaznamovanja narodov in dežel z barvnimi atributi. Taka etnična in geografska imena so se ohranila do danes samo s prepisovanjem in prevzemanjem iz najstarejših zgodovinskih spisov, ne da bi se vedelo kaj pomenijo.

¹⁰ P. Skok, Južni Slovani i turski narodi. (»Jugoslovenski istoriski časopis«, II., 1—15.) Beograd 1936.

¹¹ Po našem mišljenju beseda *župan* ni turškega, ampak predtračanskega, pelazgijsko-alarodskega izvora. (Prim. N. Županič, *Župan in župa. Résumés des communications présentées à la 6-e section du IV-e Congrès des géographes et ethnographes slaves à Sofia — 1936.*)

Džingis-Kan

1162-1227

Ko so Obri prišli v sredini VI. stoletja v Zakarpatju med Slovane, ki so v glavnem še tam skupno prebivali, se je tam, kakor vse prilike kažejo, začelo veliko mešanje in preseljevanje. Verjetno so Obri tirali s seboj na vojnem pohodu proti Frankom, proti Polabju, Čehe Srbe in Hrvate, pri čemer je seveda dober del še ostal doma, na vzhodu. Prirodno je, da so rekli polabskim Srbom »Beli Srbi« in Hrvatom v Šleziji »Beli Hrvati«, kar so pozneje zabeležili Bizantinci.

Pri Srbih postoji izraz »beli svet«, ne da bi se znalo kaj to prav za prav pomeni. Morda pa je to dediščina iz obrskih časov in pomeni »zapadni svet«, kakor pri »Beli Hrvatski«. Na to me navaja običaj, da se pridevnik »belosvetski« daje pri Srbih navadno osebam, ki po svojem poklicu niso baš častne in ki so produkt bolj zapadne kulture. Tako n. pr. sem v Belem gradu večkrat slišal za kako moralno sumljivo, po modi oblečeno žensko »belosvetska devojčura« ali za kakega moškega klativiteza »belosvetska bitanga«, »protuva sa belog sveta«. Ker take osebnosti navadno niso prihajale iz balkanskih dežel, ampak iz avstrijskega zapada, znači morda belosvetski toliko kakor »franački¹² ali danes »švabski«, to je človek od zapada za razliko od domačega patriarhalnega Balkanca. Morda je tako, a sigurnih dokazov za to nimamo.

IV.

Ker že govorimo o barvah kot atributih narodov in dežel, naj nam bo dovoljeno, ko smo vprašanje »Crvene« in »Bele Hrvatske« rešili, dotakniti se še nekaterih podobnih primerov izven slovanskega sveta. Tu mislimo n. pr. na Rdeče morje, Belo morje, Črno morje, Bele Hune, »Črne« in »bele ljudi«.

Rdeče morje leži med Arabijo in afriškim kontinentom ter predstavlja vodno zvezo med Sredozemskim morjem in Indijskim oceanom. Herodot imenuje ta zaliv (II, 158, IV, 41—42) *Ἐρυθρὰ θάλαττα*, ki se izliva v ocean istega imena (II, 11, 159). Že prej so Grki slišali pri Egipčanih o Rdečem morju (Aischylos pri Strabonu, I, 33) in njegovi škrlatni strugi. Ktesias si je barvo morja razlagal od nekega studenca, ki je prinašal v morje rdečo vodo in jo barval. Sam je mislil, da daje posebno lomljenje sončne svetlobe morju rdečo barvo, ki pa lahko pride tudi od okolnega gorovja, zardelega od notranjega žara. Drugi zopet pravijo, da je morje dobilo ime po Perzejevem sinu Erythrasu, ki je baje vladal v onih krajih (Strabo, XVI, 779). V novjšem času, v dobi procvita prirodoznanstva in znanstvene eksaktnosti, pa so Brugsch, Ebers in Ed. Meyer izvajali ime od rdečega ozemlja, kakor so Egipčani imenovali Libijo in Arabijo za razliko od črne zemlje v dolini Nila in v tem spoznali egipčansko zaznamenovanje morja, ki so ga Grki po tolmačih prevzeli. V resnici pa ima Rdeče morje intenzivno sinjo barvo, ki prehaja iznad koralnih čeri in pragov v zelenkasto nijanso in je zaradi močnega izhlapevanja bolj slano kot druga morja. Torej so vse prejšnje pojasnitve krive in atribut rdeč pomeni južno smer, ker Orient imenuje strani sveta po barvah.¹³ Torej Rdeče morje = južno morje. Rdeče morje so krstili najbrže Egipčani ali njihovi sosedje Arabci ali Perzijci.

¹² Pri Balkancih, posebno pri Novogrkih se imenuje evropski zapad (Abendland) *Φωγία* in zapadnjak *Φωγίος*. Navadni črni kavi se reče v kavarnah à la franca za razliko od turške.

¹³ W. Sturmfels, Etymologisches Lexikon der deutschen und fremdländischen Ortsnamen, str. 127. II. verbesserte in vermehrte Auflage. Berlin-Bonn 1931.

Enako ime kot Rdeče morje je nekdaš imel *Indijski ocean*, ki je bil znan v najstarejših časih pod pojmom Okeanos, kot morje na jugu Azije, ki so si ga potem predstavljali kot zunanje in oblivajoče zemljo, krožno kot horizont. V starem veku so mu rekli *Ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα* (Herodot), *Ἑρυθραῖος πόντος* (Dionys. Perieg.), (Rubrum mare), (Pomp. Mela) in šele Ptolemej ga je nazval *Ἰνδικὸν Πέλαγος*. Izgleda, da je prvotno nosil Indijski ocean ime Rdečega morja kot morje na jugu azijskega kontinenta.

Sredozemsko morje, to je zaprto morje med Evropo, Afriko in srednjo Azijo, imenuje Palybios *Ἡ ἕω θάλασσα*, Pomp. Mela Internum mare in šele Solinus mu je dal v III. stol. po Kr. ime *Mediterraneum mare*. Egipčani so mu rekli *wat (waz) -ur* = »morje veliko«, Asirci: *tihamti rabiti* = veliko morje ali *tihamti jaunai* = grško morje. *Tihamti illiti* »gornje morje« je značilo Kaspijsko morje in *tihamti sapliti* »dolnje morje« = Perzijski zaliv. Hebrejci so ga imenovali jām-ha acharón »zadnje morje«, t. j. zapadno morje, za razliko od Mrtvega morja na vzhodni strani Palestine. Novogrkji imenujejo Sredozemsko morje *Ἡ μεσόγειος (θαλάσσα)*, Turki pa *ak denizi* »Belo morje«, kar pomeni zapadno morje, ker pač leži na zapadu Anadolije.

Kar velja v velikem za Sredozemsko morje to velja tudi za Egejsko morje *Αἰγαῖον πέλαγος* (Benečani so ga v Srednjem veku izprevrgli v Archipelagos), ki ga imenujejo Turki *Ak deniz* = zapadno morje, Bolgari »Belo morje« in Grki *Ἡ ἕσπερη θάλασσα*. Verjetno so Bolgari in Grki prevzeli to imenovanje od Turkov, ki so prodrli kot osvajači M. Azije v XI. stol. do Nikeje in Arhipelaga.

V starem veku se je imenovalo Črno morje *Πόντος Ἀξείνως* (Pindar, Euripides), to je negostoljubno, divje morje, po ljudski etimologiji, ki pa se je pozneje popravilo in dobilo ime *Πόντος Εὐξείνως*, gostoljubno morje, pri Teokritu pa *Συνθικὸς πόντος*. Nemški slavist M. Vasmer¹⁴ trdi, da je *Εὐξείνως* iranskega izvora, ker da so bili prebivalci južne Rusije iranski Skiti, ki so tu ustvarili mnoga geografska imena. M. Vasmer razlaga ime iz iranskega korena (avest), *axšaena* — »temen« in se poziva na Euripida, ki je imenoval Črno morje *Πόντος μέλας*, kar naj bi značilo prevod starega imena *Ἀξείνως*. Imamo pomisleke proti tej razlagi, prvič, ker je ime Skit bolj kolektivni kakor etnični pojem, ter na ta način malo pove, drugo, ker ne bi tak prevod imel s stališča Skitov nikakega pravega pomena, in tretjič, ker imamo morda boljše razlago korena *Ἀξείνως* iz alarodskega (jafetitskega) jezika. Ime bo najbrže predskitsko, prastaro in bo v zvezi s korenem *Vkš* »aqua«, ki se nahaja n. pr. v rečnih imenih¹⁵ *Ἀξος*, Axon, *Ἀρ-ἄξης*, *Ῥξος*, *Ἰ-αξάρις*, *Ἀξίος* (Vardar), *Ἀξείνως*. Od tod ima svoje ime tudi stepska reka Aksiakes

¹⁴ M. Vasmer, Untersuchungen über die ältesten Wohnsitze der Slaven. I. Iranier in Südrussland, stran 20, 60. Leipzig 1923.

¹⁵ K. Oštir, Alarodica, str. 280. (»Razprave« I., Znanstvenega društva za humanistične vede v Ljubljani.) Ljubljana 1923.

(Tiligul), ki teče med Dněstrom in Bugom ter se izliva v Pont.¹⁶ Euripid imenuje P. Euksin *Πόντος μέλας* morda v pesniškem, simboličnem pomenu. Kakor vemo, izražajo vzhodni narodi strani sveta v barvah in potem bi tolmačenje iz iranščine: **Aševnos* = črn, značilo »severno morje«, kar pa ne bi bilo prirodno vsled tega, ker je Pont ležal na jugu od bivališča Skitov. Pač pa so Turki Osmanlije *Πόντος *Aševnos* s pravom prozvali Kara deniz = Črno morje = Severno morje, ker res leži na severu turške Anatolije. Isto velja za novogrško ime *Μαύρη Θάλασσα*, za katero bi bilo zanimivo dognati, dali je starejše ali mlajše od turškega.

Gori smo omenili »Bele Hune« ali Heftalite, ki so bili v osrednji Aziji nekaj časa podložni Avarom, pozneje (okoli sredine V. stoletja) pa so zavzeli kulturno ozemlje Sogdijane in Baktrije in so često vodili vojno s svojimi perzijskimi sosedi, posebno izza vladanja kralja Perozisa. Nas zanima, zakaj so se imenovali »Beli Huni« ali zato, ker so res pripadali narodom svetle antropološke kompleksije (nordijcem) ali morda iz kakega drugega vzroka. Njih popisuje bizantinski historik Prokopij kot narod, ki se je razlikoval od ostalih Hunov i telesno i po kulturi, ker da niso pravi nomadi, ampak obdelujejo dobro zemljo. Oni da so edini izmed hunskih plemen, ki se odlikujejo po belobi telesa in po obrazih, ki niso grdi. PROCOPII DE BELLO PERSICO, I, 3: *Χρόνω δὲ ὕστερον Περόζης ὁ Περσῶν βασιλεὺς πρὸς τὸ Ὀννων τῶν Ἐφθαλιτῶν ἔθνος, ὁὅσπερ λευκὸς ὀνομάζουσιν, πόλεμον περὶ γῆς ὁρίων διέφερε, λόγον τε ἄξιον στρατὸν ἀγείρας ἐπ' αὐτοὺς ἤει. Ἐφθαλίται δὲ Ὀννικὸν μὲν ἔθνος εἰσὶ τε καὶ ὀνομάζονται, ὃ μὲντοι ἀναμίγνυνται ἢ ἐπιχωριάζουσιν Ὀννων τισὲν ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἐπεὶ οὐτε χώραν αὐτοῦς ὁμορον ἔχουσιν οὐτε πῃ αὐτῶν ἀγχιστα ὕκεινται ἀλλὰ προσδοικοῦσι μὲν Πέρσαις πρὸς βορρᾶν ἄνεμον οὐδὲ πόλιν Γοργῶ ὄνομα πρὸς αὐταῖς, ποῦ ταῖς Περσῶν ἐξατιαίαις ἐστίν, ἐνταῦθα δὲ περὶ γῆς ὁρίων διαμάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους εἰώθασιν. ὃ γὰρ νομάδες εἰσὶν ὅσπερ τὰ ἄλλα Ὀννικὰ ἔθνη ἀλλ' ἐπὶ χώρας ἀγαθῆς τιнос ἐκ παλαιοῦ ἰδρύνται. ταῦτά τοι ὃ δὲ τινα ἐσβολὴν πεποιήνται πώποτε ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν ὅτι μὴ ξὺν τῶν Μήδων στρατῷ. μόνοι δὲ Ὀννων οὗτοι λευκοὶ τε τὰ σώματα καὶ οὐκ ἄμορφοι τὰς ὄψεις εἰσίν.* Recognovit I. Haury, vol. I, Lipsiae MCMV., in aedibus B. G. Teubneri.)

Heftaliti naj bi bili po poročilu Prokopija bolj evropski ljudje, prijetnih obrazov in svetle kompleksije nasproti od pisateljev poudarjani hunski »nigredo pavenda«. Ali vseeno se ima proti temu pomisleke, ker so morda Bizantinci to karakteristiko Heftalitov podali na osnovi drugega imena »Beli Huni«, ki je bilo že staro in pri njih v običaju, saj se je že leta 395. po Kr. pojavilo za Hune, ki so prodrli preko Kavkaza v Perzijo. Morda so to bile horde Hionitov in je ono ime prešlo na njihove naslednike Heftalite z namenom, da bi se moglo azijske Hune razločevati od evropskih. M. Kiessling¹⁷ pomišlja na

¹⁶ N. Županić, Reka Erak. Prilog istoriji borbi naroda za prevlast nad južnom Rusijom u drugoj polovini IV stoleća posle Hrista. Etnolog IV., str. 119. Ljubljana 1930.

¹⁷ Pauly-Wissowa, Real Encyclopedie der classischen Altertumswissenschaft, VIII., 2610.

možnost, da je izraz »Beli Huni« skovan specielno za hunske Alane, ki so jih Huni premagali, potem pa se z njimi združili v državno organizacijo. Alani so bili visoke rasti in lepi, zmerno svetlih (žoltih) las, sicer pa Hunom enaki po srčnosti in okretnosti v boju (Ammiani Marcellini, *Rerum gestarum lib. XXXI, cap. 2, 21*): »Proceri autem Halani paene sunt omnes et pulchri, crinibus mediocriter flauis, ocolorum temperata toruitate terribiles et armorum leuitate veloces, Hunisque per omnia suppres uerum ictu mitiores et cultu, latrocinando et uenando ad usque Maeotica stagna et Cimmerium Bosporum, itidemque Armenios discurrentes et Mediam. (Recensuit notisque selectis instruxit V. Gardthausen, vol. II. Lipsiae MDCCCLXXV.) M. Kiesslingovi hipotezi nasprotuje W. Sieglin,¹⁸ ker da so bili Alani doma v Kavkaziji, dočim so Heftaliti prodrli iz centralne Azije, in da bi oni imeli pač pripadati iranski jezikovni grupi. To je vse mogoče, mogoče pa je tudi, da so Perzijci imenovali Heftalite »Bele Hune« = zapadne Hune za razliko od onih, ki so ostali na vzhodu, v vzhodnem Turkestanu. Kaj gotovega je težko reči.

Barvni pridevniki pa značijo pri gotovih narodih tudi *socialne razlike*, socialne stopnje. Tako n. pr. se imenuje pri Rusih nižji delovni sloj naroda črn (чернь, f) črni narod, kar mislim da je ostalo od Mongolov, ki so tam bivali in vladali v srednjem veku. Še danes se n. pr. delijo Torguti puščave Gobi v štiri socialne razrede: 1. T z a g a n j a s e »bele noge«, 2. K a r a j a s e »črne noge«, 3. d a r k h a n, 4. l a m e. Tzagan jase predstavlja plemstvo, *kara jase* je najnižji sloj, ki mora plačati davek, *darkhan* znači maloštevilen srednji stan, ki je nastal iz »črnih nog« ali je bil pri tem oproščen plačevanja davkov; tudi *lamam*, to je duhovniškemu stanu, ni treba ni davkov plačevati niti služiti v vojski.

Pri Chalcha Mongolih spadajo poljski delavci, obrtniki in lovci v društveni sloj »Č r n i h l j u d i« (Chara hun) in nosijo kratek čop las, da se jih lahko na zunaj razlikuje od sloja l a m.

*

Končujem to historično-etnološko študijo v prepričanju, da sem navel dosti primerov za dokaz, da pomenijo pri orientalskih narodih, posebno pri Mongolih in Turkih (morda tudi pri Kitajcih), barvni atributi narodov in pokrajin v glavnem strani sveta in da pomeni »Crvena Hrvatska« južno — in »Bela Hrvatska« zapadno Hrvatsko, ker so se ravno mongolski in turški narodi v zgodnjem srednjem veku naselili med Slovani in prinesli k njim tudi ta običaj. Ker je bil v Evropi razširjen v zapadni smeri nekako do gornje Labe in Jadrana, bi rekli, da izhaja od Obrov, katerih oblast se je od VI. do VIII. stoletja razprostirala do teh mej.

¹⁸ W. Sieglin, Die blonden Haare der indogermanischen Völker des Altertums, str. 33—34. München 1935.

¹⁹ H. Haslund-Cristensen. Zajagan, str. 107. Stuttgart 1935.

R é s u m é .

Die Bedeutung des Farbenattributes bei dem Namen Rot-Kroatien.

Vortrag auf dem IV. Kongresse der slavischen Geographen
und Ethnographen in Sofia, 1936.

Der historisch-geographische Begriff Rot-Kroatien (*Croatia Rubra*) ward zuerst in der Chronik des Popen Dukljanin im letzten Viertel des XII. Jahrh. erwähnt, welche später noch im Laufe des Mittelalters in die kroatische Sprache übersetzt wurde. Der Gebrauch dieses Namens reicht ohne Zweifel noch tiefer in das frühe Mittelalter zurück, wenigstens ins IX. oder in den Anfang des X. Jahrh., in die Zeit der Volksversammlung auf Duvanjsko polje in der südwestlichen Bosna, weil sich der Pfaffe Dukljanin gewiß auf ältere geschriebene Vorlagen und auch auf die Volkstradition gestützt hat. Dieselbe Volksversammlung, auf welcher der vermeintliche kroatische König Budimir Dalmatien in Weiß-Kroatien (*Croatia Alba*) und Rot-Kroatien geteilt haben soll, erwähnt um die Mitte des XIV. Jahrh. auch der venezianische Chronist Andrea Dandolo mit der Bemerkung, daß man zu seiner Zeit das gesamte Küstenland Dalmatien und das gebirgige Hinterland Kroatien nannte, was dafür sprechen würde, daß damals die toponymischen Benennungen »Weiß- und »Rot-Kroatien« außer Gebrauch geraten waren. Nach V. Klaić erfuhr A. Dandolo diese zwei Namen aus derselben Quelle wie der Pop Dukljanin vor ihm.

Es ist nicht unsere Aufgabe zu untersuchen, inwieweit die Angaben des Popen Dukljanin in sachlicher und chronologischer Hinsicht richtig sind, ob und wann überhaupt der Reichstag von Duvanjsko polje getagt haben mag, denn uns interessieren nur die Namen Rot- und Weiß-Kroatien, die zweifellos im frühesten Mittelalter existiert haben. Schreibt ja auch der byzantinische Kaiser Konstantin VII. über Weiß-Serbien und Weiß-Kroatien, welche Länder jenseits der Magyaren (Türken) und Pechenegen, irgendwo zwischen der Elbe und dem Quellengebiet der Weichsel gelegen sein mögen und von wo die Serben und Kroaten Illyricums zur Regierungszeit des Kaisers Heraklius (610—142) gekommen wären. Uns interessiert hauptsächlich, was die beiden Farbenattribute »rot« und »weiß« in Verbindung mit dem Landesnamen zu bedeuten haben.

Nach der Angabe des Popen Dukljanin hieß der Teil des ostadriatischen Küstenlandes, zwischen Vinodol (Valdevino) und Duvno »*Croatia Alba*«, und der Teil zwischen Duvno und Drač (Dyrrachium) »*Croatia Rubra*«. Weiß-Kroatien nenne man auch Nieder-Kroatien und Rot-Kroatien, auch Hoch- oder Ober-Kroatien. (Cap. IX.: *Deinde Maritima in duas divisit provincias: a loco Dalmae, ubi rex tum manebat et synodus tunc facta est usque ad Valdevino vocavit Croatiam Albam, quae et inferior Dalmatia dicitur... Item ab eodem loco Dalmae usque Banbalonam civitatem, quae nunc dicitur Dyrrachium, Croatiam Rubream vocavit, quae et superior Dalmatia dicitur*). Nach dieser Umschreibung

würden vielleicht die Farbenattribute gewisse geomorphologische Bedeutung haben, indem »weiß« das niedrige Gelände und »rot« Hochland zu bezeichnen hätte?

Der kroatische Historiker Vjekoslav Klaić ist der Ansicht, daß die Kroaten der ältesten russischen Chronik auf dem Gebiete Rot-Rußlands, wo einst die Duljebi und Volinjane erwähnt wurden, gewohnt hätten und sie nach ihrer Ankunft an der Adria das Küstenland zwischen Duvno und Drač Rot-Kroatien genannt hätten zur Erinnerung an die alte Heimat im Norden.

Interessant ist die Anmerkung von L. A. Gebhardi (Geschichte des Reiches Ungarn und der damit verbundenen Staaten, III, 279—281) aus dem Jahre 1781: Die Namen »Weiß- und Rot-Kroatien« sowie »Schwarz-Ungarn« böten Beispiele dafür, daß die Slaven die Gewohnheit hätten, große Länder »weiß« und kleinere »schwarz« oder auch »rot« zu nennen.

Der scharfsinnige und geistreiche kroatische Geschichtsschreiber Milan Šufflay betont das Bestehen des Gaues Črnmica oder Crmnica im Süden Montenegros und setzt dazu, es bestehe in der Nähe noch eine andere župa, Kučevo, bei Budva, welche etymologisch demselben albanischen Worte »k u č - rot« entstammt, wie der Name des montenegrinischen Stammes Kući, wobei er sich fragt, ob nicht vielleicht das nebelhafte Bild von Rot-Kroatien Einfluß auf das Entstehen des Namens der uralten župa Crmnica und des benachbarten Kučevo gehabt hätte, oder aber vielleicht die Namen der genannten zwei župen Veranlassung zum Zweck der Erinnerungen an die Urheimat gegeben hätten.

Der großzügig veranlagte Linguist Petar Skok, erklärt die Farbenattribute »Bela Hrvatska« und »Crvena Hrvatska« beim Popen Dukljanin sowie »Bela Hrvatska« bei Konstantin Porphyrogenetos als Frucht des sterylen mittelalterlichen Etymologisierens.

Die angeführten Deutungen der Farbenattribute »weiß« und »rot« bei den historisch-geographischen Namen Croatia Rubra und Croatia Alba können mich nicht zufriedenstellen, da sie keinen richtigen Sinn haben. Sie sehen zuviel gekünstelt aus und wie bei Haaren herangezogen. Deshalb werden wir versuchen unsere eigene Erklärung dieser ungewöhnlichen Attribute der Völker- und Ländernamen zu geben.

In Europa kann man keinen Schlüssel zur Lösung dieser rätselhaften Farbenattribute finden und deshalb werden wir uns in unseren Gedanken nach Asien begeben. Die Chroniken nämlich, welche die Taten des Welteroberers Džingis-cha schildern, erwähnen, daß der Bericht, welchen die mongolischen Generäle Subutai und Džebe nach ihrer Rückkehr aus dem Westen, aus der weißen Welt, ihrem Herrn in seinem Zeltlager (Ordu) am Flusse Onon gaben, sehr farbenreich war. Ganze Wochen hörte der Chacan mit Wollust zu, wie seine Feldherren mit 30.000 anbetrauten Reitern unermeßliche Weiten zurücklegten, eine große Anzahl von Völkern besiegten, bis sie schließlich die sarmatische Ebene erreichten und die Russen an der Kalka niederwarfen (1224). Da es damals keine Generalstabskarten gab, mußten die Generäle die Richtungen der Kriegszüge und die geographische Lage der Länder

umschreiben und so hörte man fortwährend die Farbensnamen: blau, rot, weiß, violett, die als Attribute zu Völker- und Ländernamen gesetzt wurden. Die Mongolen und die Türken bezeichnen nämlich die Himmelsrichtungen mit den Farben, und zwar bedeutet: die blaue Farbe den Osten, die rote den Süden, die weiße den Westen, die schwarze den Norden und die violette die Mitte. Der Schutzgeist des Stammes Kiut-Bürčigin begleitete das mongolische Heer in alle Richtungen der alten Welt und verlieh ihnen den Sieg über die Völker aller fünf Farben.

Nun können wir verstehen, warum die asiatischen Völker bis in die neueste Zeit den russischen Herscher »den weißen Zaren« nannten, deshalb eben, weil sie ihn für den direkten Folger und Erben »des Staates im Westen« (Kipčak = goldene Horde) hielten. Weiß ist die Farbe des Westens.

Wenn wir nun die mongolischen Bezeichnungen der Himmelsrichtungen in unserem Falle anwenden, so bekommen wir für »Rot-Kroatien« = Süd-Kroatien und für »Weiß-Kroatien« = West-Kroatien, was im ersten Falle vollkommen, im zweiten so ziemlich den Tatsachen entspricht, selbstverständlich, wenn man die Orientierung von Duvno vornimmt, wo der angebliche legendäre König Budimir sein adriatisches Küstenland in »Weiß« und »Rot-Kroatien« geteilt haben soll. Sonst ist aber Rot-Kroatien, welches von Duvno (Županjac) bis nach Drač (Durazzo) gereicht hätte auf Grund sicherer historischer Quellen nicht beglaubigt; denn die Chronik des Dukljanin stellt ein Gemisch von Wahrheit und Dichtung dar.

Die weißen Kroaten des Konstantin Porphyrogenetos sind die West-Kroaten, und zwar in Böhmen und Schlesien, wogegen die Kroaten der Nestor-Chronik die einheimischen, die russischen Kroaten in Ostgalizien und Wolhynien bedeuten dürften.

Auch die Chinesen bezeichneten einige mongolische Völker mit Farbenattributen. So z. B. nannten sie die höher kultivierten Hungiraten, von wo Džingis-chan seine Braut geholt hat, wie auch die Onguten, die nordwestlichen Nachbarn Chinas, »Weiße Tataren«, alle übrigen mongolischen Stämme aber »schwarze Tataren«, was wohl die Tataren im Westen und im Norden von China bedeutete. Das Flußgebiet des Kerulen und Onon, das Herz der Mongolenwelt, liegt nämlich zusammen mit dem Gelände der Keraiten, Merkiten, Oiraten und Barguten im Norden der Wohngebiete der Hungiraten und Onguten, welche chinesische Nachbarn waren.

Die Uiguren, welche im Süden des Flusses Irtiś wohnen und welche im frühen Mittelalter eigenen Staat, Agrikultur, eigene Schrift und Literatur besaßen, nennt man dort Köke-Türken (blaue Türken), d. h. östliche Türken, was sie auch in der Tat sind.

Nun entsteht die Frage, wer mag Süd-Dalmatien Rot-Kroatien genannt haben? Taten das die Slaven mit Hilfe ihres Sprachschatzes und nach ihrer Sitte, oder haben es die Byzantiner oder sonst jemand getan, welche diese Farbenattribute der Länder im frühen Mittelalter verzeichnet haben? Ich denke, man müsse diese Ursache, diese Sitte, bei jenen

mongolischen und türkischen Völkern suchen, welche im frühen Mittelalter sowohl im Osten wie im Westen, im Süden wie im Norden in enger und lange dauernder Berührung standen. Das konnten hauptsächlich die Avaren sein, welche am Anfange des V. Jahrh. in Hochasien ein großes Reich besessen haben (Žuan-žuan bei den Chinesen), welche aber mit der Zeit nach Westen vordrangen und um 558 schon mit den ostslavischen Anten am Dněpr in Berührung kamen.

Etliche Jahre später trafen die Avaren, die mit Bulgaren und wahrscheinlich auch mit den kaukasischen Völkern (Čerkessen, Čečenzen, Lesghiern) verstärkt waren, mit den Franken an der Elbe feindlich zusammen, wobei sie siegreich waren und dadurch günstige Verhältnisse für das Vordringen der Slaven in das Elbegebiet schufen. Natürlich mußten sie früher die ganze slavische Heimat jenseits des Karpatenbogens passiert und sich untertänig gemacht haben, wobei sie einzelne Stämme nach dem Westen mitgerissen haben. In erster Linie mußten sich dieses Los die Serben, Kroaten und Čechen gefallen lassen, wobei sie dann von den neuen Herrschern »Weiße Serben« und »Weiße Kroaten« genannt wurden zum Unterschiede von denjenigen, die im Osten zurückgeblieben waren und mit welchen später, im X. Jahrh., die russischen Herrscher Krieg geführt haben. Nach dem Abzuge der Longobarden breiteten sich die Slaven überall südlich des Karpatenbogens aus und um das Jahr 614 nahmen sie im Bunde mit den Avaren auch Dalmatien ein. Die avarische Herrschaft über die einzelnen slavischen Stämme war nicht besonders fest in administrativer Hinsicht und manche Völker befreiten sich nach kurzer Zeit, aber es sind doch etliche sprachliche Überbleibsel im südslavischen Sprachschätze als Erinnerung geblieben, z. B. a n (Statthalter) aus bojan(?), pan (älter hpan) aus *καπάνος*, tepči (aus tapu), biljeg - beleg mit dem Zeitwort beležiti aus dem türkischen bil oder bel - Wissen (knjiga = Buch, kalpak - klabuk (Mütze, Hut), belčug (Ring) etc. Die Avaren dürften nach den Ausführungen der modernen Linguistik der Gruppe der nordtürkischen Völker gehört haben, oder sie entlehnten wenigstens wichtige Termina aus der türkischen Sprache. In lexikaler Hinsicht zeigt die avarische Sprache Verwandtschaft mit den türkischen Bulgaren oder Čuvašen der Wolga an. Deshalb wäre es natürlich zu denken, daß die historisch-geographischen Begriffe »Weiß-Kroatien« und »Rot-Kroatien« unter dem Einflusse der Avaren entstanden sind. Sie haben sich ja, wie Konstantin Porphyrogenetos schreibt, unter den kroatischen Südslaven bis ins X. Jahrh. als zerstreute Enklaven erhalten. Mit dem Verschwinden der Avaren aus südslavischen Gegenden ist auch die Gewohnheit der Bezeichnung der Länder und Völker mit den Farbenattributen verschwunden. Solche ethnische und geographische Namen haben sich durch das Abschreiben ältester Geschichtsquellen erhalten, ohne zu wissen was sie bedeuten.

Solche Bezeichnungen der geographischen Namen mit Farbenattributen begegnet man auch im Altertume: Das Rote Meer zwischen dem asiatischen und afrikanischen Kontinente liegend hieß bei Herodot *Ἐρυθρὰ θάλαττα*, welches in den Okean desselben Namens mündet. In der Tat besitzt das Rote Meer eine grünlich-blaue Farbe und hier bedeutet »rot« wohl südlich, wie beim Indischen Okean (*Ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα*, Rubrum mare). Also dürften schon die Aegypter (oder Araber oder Perser) die Himmelsrichtungen mit den Farben bezeichnet haben.

Die Türken nennen das Mittelländische Meer »ak denizi« Weißes Meer, was westliches Meer bedeutet, weil es eben im Westen Anatoliens liegt. Ganz natürlich haben sie dem Meere im Norden Kleinasiens den Namen Schwarzes Meer »kara deniz« gegeben, welches früher *Πόντος ἑὸξενος* hieß.

